

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

Almindelige indvandrersprog (valgfag) Undervisningsvejledning

2019

Indhold

---

1 Om undervisningsvejledningen	3

---

2 Elevernes alsidige udvikling	4
2.1 Forudsætninger for faget almindelige indvandrersprog	4
2.2 Kommunikativ kompetence	5
2.3 Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog	6

---

3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen	7
3.1 Valg af indhold	8
3.2 Metoder og arbejdsformer	9
3.3 Undervisningsdifferentiering og inkluderende læring	9
3.4 Læremidler	10
3.5 Evaluering af undervisningen	10

---

4 Forholdet mellem kompetencer og indhold	11
4.1 Kommunikation	12
4.2 Kultur og samfund	16

---

5 Almene temaer	17
5.1 Åben skole	17

---

6 Tværgående emner og problemstillinger	18

---

7 Tværgående temaer	19
7.1 It og medier	19
7.2 Innovation og entreprenørskab	21

---

8 Tilpasning af undervisningen til elevernes forudsætninger	22
8.1 Elevforudsætninger	22
8.2 Undervisningsdifferentiering og inkluderende læringsmiljøer	22

---

9 Referencer	24

1 Om undervisningsvejledningen

Undervisningsvejledningen giver information, støtte og inspiration til at kvalificere de mange valg, som læreren, i samarbejde med sin leder og sine kolleger, tager i sin praksis. Den informerer om de bestemmelser i folkeskoleloven og i Fælles Mål, som vedrører undervisningen i faget, og den støtter ved at forklare og eksemplificere centrale dele af fagets indhold.

Endelig giver undervisningsvejledningen inspiration til og understøtter tilrettelæggelse af undervisning i faget ved at beskrive forskellige mulige valg i planlægningen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen. I forbindelse med disse beskrivelser bidrager den til at synliggøre forskellige veje i tilrettelæggelsen af undervisningen, bl.a. ved at lægge op til diskussion af potentialer og begrænsninger i forskellige former for undervisningspraksis.

2 Elevernes alsidige udvikling

Undervisningen tager udgangspunkt i, at eleverne er i besiddelse af en aktiv flersproget kompetence. Eleverne har bl.a. fra undervisning i dansk, fremmedsprog og eventuelt modersmålsundervisning allerede en kunnen, viden om og erfaring med hensyn til at lære, sprog og sprogbrug, begreber, forståelse af deres omverden samt brug af it. Fælles Mål i indvandrersprog omfatter to kompetenceområder: kommunikation og kultur og samfund. Elever, som vælger almindelige indvandrersprog, taler et eller flere andre sprog end dansk i hjemmet og har således gennem undervisning i valgfaget mulighed for yderligere at udbygge deres flersprogede og flerkulturelle kompetencer. Valgfaget indvandrersprog skal videreudvikle og konsolidere elevernes flersprogede færdigheder, gøre eleverne bevidste om flersprogethedens muligheder samt give eleverne mulighed for at forholde sig til og reflektere over deres identitet som flersprogede individer og elever.

Valgfaget almindelige indvandrersprog er et sprogfag. Omdrejningspunktet for undervisningen er elevernes kommunikative kompetencer på indvandrersproget samt kulturelle og samfundsmæssige forholds betydning for sprog. Undervisningsindholdet kan kobles tæt til den almindelige undervisning. Eleverne skal således opleve, at de arbejdsformer, som de lærer i almindelige indvandrersprog, svarer til de arbejdsformer, som eleverne møder i de øvrige sprogfag, og at undervisningsindholdet er udvalgt, så det er relevant ift. valgfagets formål. Valgfaget tager sit udgangspunkt i at udbygge et allerede tilegnet grundlag i sprog og kultur. Der er derfor ikke tale om begynderundervisning i hverken det almindelige indvandrersprog eller dansk. Elevernes grundlag er, at de er i besiddelse af kommunikative kompetencer, herunder at de i tale og skrift har tilegnet sig det danske sprog og det valgte indvandrersprogs lydssystemer, ordforråd, grundlæggende grammatik og sprogbrugsregler. Sprogaktiviteterne er karakteriseret ved at fokusere på, at eleverne får mulighed for at bruge sproget aktivt i meningsfulde og virkelighedsnære sprogbrugs-situationer. Sproglig udvikling drives frem ved, at eleverne får mulighed for at afprøve deres hypoteser om sprog, sprogbrug og sprogrigtighed.

2.1 Forudsætninger for faget almindelige indvandrersprog

Undervisning i valgfaget almindelige indvandrersprog omfatter almindelige indvandrer-sprog. Kommunerne kan vurdere, hvilke indvandrersprog der kan tilbydes valgfag i, da undervisningen er afhængig af elevgruppen. Valgfag i et indvandrersprog kan tilbydes elever, der allerede har et grundlag i sproget og desuden et grundlag i dansk. Det kan være:

- Elever med flygtninge- eller indvandrerbaggrund
- Elever, der har boet en årrække i et af de lande, hvor sproget tales
- Elever, der på anden vis har lært sproget.

Ændringer i befolkningssammensætningen, internationalisering og globalisering skaber behov for tværkulturelle medarbejdere med kompetencer på flere sprog i både den offentlige og den private sektor. Valgfagstilbuddet åbner for, at der kan drages nytte af de unges flerkulturelle og flersprogede erfaringer og kvalifikationer.

For eleverne kan undervisningen i valgfaget blive en yderligere kvalifikation ifm. valg af uddannelse og erhverv samt projektopgaven. Valgfaget skal imødekomme intentionerne om at nytænke uddannelses tilbud og senere erhvervsmuligheder for unge med anden etnisk baggrund end dansk. Den særlige flersprogede kompetence omfatter alle forhold vedr. samspillet mellem sprog og baggrundskulturer.

Elevernes flersprogede udgangspunkt giver mulighed for at udvikle en særlig grad af sproglig opmærksomhed og bevidsthed hos eleverne. Eleverne er vant til at skulle forholde sig til forskellige normer på forskellige sprog, og derfor kan elevernes opmærksomhed på forskelle og ligheder i sproglig form let underbygges. Undervisningen bør give eleverne mulighed for at forholde sig til sprog og sprogbrug på et metasprogligt niveau, så elevernes nysgerrighed og bevidsthed om sprog og sprogtilegnelse udbygges. Muligheden for at vedligeholde og udbygge almindelige indvandrersprog medvirker til elevernes muligheder for på sigt at bidrage til minoritetsgrupperes positive selvforståelse og oplevelse af sammenhold og fællesskab. Gode sprogfærdigheder kan på sigt gavne både eleverne og samfundet som helhed, da vedligeholdelse og udbygning af sproglige og kulturelle kompetencer hos borgere i Danmark kan udvide mulighederne for beskæftigelse.

2.2 Kommunikativ kompetence

Undervisningen i indvandrersprog skal udvikle elevernes kommunikative kompetence på målsproget og elevernes forståelse af sprog, kultur og samfundsmæssige forhold. Kommunikativ kompetence er et overbegræbet for elevernes samlede sprogfærdigheder på målsproget. Kommunikativ kompetence rummer både konkrete kommunikative færdigheder som at kunne læse, skrive, lytte og tale på modersmålet og mere pragmatiske færdigheder som at kunne vælge det rette stilleje for mundtlig og skriftlig kommunikation, kende til og kunne bruge udtryk for høflighed på målsproget og kende til, hvordan forskellige sproghandlinger udtrykkes på målsproget. I den forbindelse er det også betydningsfuldt, at eleverne lærer, hvordan man gennemfører en samtale ved at tage, holde og afgive ordet, dvs. turtagning, så de fx får sikkerhed i at tale højt i klasseundervisning og indgå i gruppearbejde.

Endvidere rummer kommunikativ kompetence strategiske kompetencer, idet det er en vigtig og central færdighed for elever, der er ved at lære et sprog, at de kan overveje egne kommunikations- og forståelsesstrategier. Derfor indeholder den kommunikative kompetence også et væsentligt indslag af sproglig bevidsthed og metakognitive færdigheder. Viden om ords betydning, regler for ord dannelse, bøjninger, syntaks og udtale er væsentlige dele af den kommunikative kompetence, men altså kun delfærdigheder, som skal understøtte det endelige formål med undervisningen: kommunikationen. Eleverne kan desuden gives tid til sproglig refleksion ved fx at udarbejde egne ordlister, lære at slå op i relevante ordbøger og sammenligne med andre sprog. Undervisningen i indvandrersprog kan bygge videre på det, eleverne i forvejen ved og kan om sprog, og eleverne kan opmuntres til at anvende den sproglige viden, de har fra både modersmålet og andre sprog.

Kommunikationsstrategier

Undervejs i sprogtilegnelsen vil eleverne komme ud for at mangle et ord, en vending eller et udtryk for en sproghandling. For at komme videre og blive i stand til at eksperimentere med sproget kan eleverne prøve at formulere sig på en anden måde, dvs. anvende en kommunikationsstrategi. Det drejer sig fx om, at eleverne kan lære at anvende forskellige risikostrategier i stedet for reduktionsstrategier. Risikostrategier er strategier, hvor eleverne udnytter deres allerede eksisterende ressourcer kreativt til at nå deres mål og få deres budskab igennem, fx brug af kropssprog eller ved en omskrivning af ordet eller vendingen, hvorimod reduktionsstrategier er strategier, hvor eleverne opgiver at få deres budskab igennem.

Elevernes anvendelse og udvikling af kommunikationsstrategier kan opmuntres og støttes, da de er til stor gavn for eleverne i og uden for skolen såvel som for deres andetsprogs-tilegnelse. Når en evt. samtalepartner giver en elev det manglende ord eller udtryk, fungerer kommunikationsstrategier nemlig samtidig som indlæringsstrategier.

2.3 Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog

Fælles Mål, læseplanen og undervisningsvejledningen for valgfaget almindelige indvandrersprog er generelt inspireret af de europæiske retningslinjer for sprogundervisning. Det europæiske arbejde kan findes i Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog, som er udgivet af Europarådet. Referencerammen indeholder blandt andet beskrivelser af niveauer for sprogfærdigheder, så man trin for trin kan måle kommunikative fremskridt i et livslangt perspektiv. Materialet indeholder generelt god inspiration for sproglærere.

3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen

---

Dette kapitel berører nogle af de centrale overvejelser vedr. tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen i indvandrersprog. Kapitlet rummer overvejelser om de didaktiske valg og refleksioner, der generelt er forbundet med lærerens tilrettelæggelse af undervisningen i indvandrersprog.

Valgfaget almindelige indvandrersprog tilrettelægges med udgangspunkt i fagformålet, kompetencemålene og de to kompetenceområder kommunikation og kultur og samfund samt færdigheds- og vidensområderne, der danner grundlag for både en helhedsorienteret undervisning og en faglig fordybelse i de enkelte kompetenceområder. Endvidere kan fagets sammenhæng til formålsparagraffen for folkeskolen tænkes ind i tilrettelæggelsen af valgfaget. Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i elevernes for forståelse, både sprogligt og fagligt, og med mulighed for progression inden for områderne. Læreren bør tilrettelægge undervisningen på en måde, der udfordrer eleverne mest muligt, så de faglige krav bliver så ambitiøse som muligt.

Elever, som vælger valgfaget almindelige indvandrersprog, kan inddrage faget i deres projektopgave, hvis de vælger det på 9. klassetrin. Det giver eleverne nogle muligheder, som de ellers ikke ville have for at inddrage det flersprogede aspekt samt kultur- og samfundsforhold.

Elever, som modtager undervisning i almindelige indvandrersprog, har viden om og erfaringer med både sproglig og kulturel kompleksitet. Eleverne har en naturlig sproglig og kulturel opmærksomhed på forskelle og ligheder, og man ved, at elever med adgang til flere sprog blander sprogene, låner ord og vendinger fra flere sprog og i det hele taget udviser stor sproglig opfindsomhed. I valgfaget almindelige indvandrersprog har eleverne sandsynligvis en naturlig nysgerrighed rettet mod sprog, hvilket betyder, at deres kulturelle opmærksomhed og nysgerrighed også stimuleres. Eleverne kan med fordel bruge deres særlige forudsætninger og bringe kulturelle fænomener såsom musik, litteratur, medier, traditioner og mærkedage frem i nye kontekster.

På samme måde, som eleverne blander sprog, kan eleverne også blive opmærksomme på og være med til at rammesætte kulturelle blandinger. Der kan arbejdes med, at eleverne ikke får en romantiseret eller konservativ opfattelse af livet og levevilkårene i hverken målsprogslandet/-landene eller Danmark. Arbejdet med kulturelle ligheder og forskelle både inden for og mellem landene kan åbne elevernes øjne for, hvor komplekst og sammensat både samfundsliv og hverdagsliv kan være begge steder. Eleverne kan arbejde bevidst med at blande traditioner, mærkedage og mad, men også musik, sprog og andre kulturelle udtryk til nye former, hvis betydning og referencepunkter kan undersøges.

Eleverne kan opfordres til at bruge deres sproglige og kulturelle forudsætninger ifm. konkrete og aktuelle samfundsspørgsmål, hvor kulturelle og sproglige forskelle bringes i spil og drages ind i undervisningen. Hvordan vil de fx rådgive et dansk firma, der vil reklamere eller sælge produkter i et af de lande, hvor indvandrersproget tales? Måske skal de rådgive nye indvandrere om tilværelsen i Danmark, og hvad man fx bør vide, når man bosætter sig her og skal starte i skole og på arbejdsmarkedet.

Refleksionsspørgsmål til læreren vedr. arbejdet med valgfaget almindelige indvandrersprog

Ved tilrettelæggelsen af et undervisningsforløb i indvandrersprog kan det være relevant at overveje:

- Hvilke områder af fagets indhold, herunder kompetencemål og færdigheds- og vidensområder, kan forløbet bidrage til at realisere?
- Går undervisningsforløbet på tværs af kompetenceområderne/færdigheds- og vidensområderne med det formål at skabe en helhed, eller er der tale om et forløb med sproglig og faglig fordybelse i opøvelse af et mere afgrænset kompetenceområde eller færdigheds- og vidensområder?
- Hvordan kan der i undervisningen skabes en sammenhæng til formålet med folkeskolen?
- Hvilke faglige og sproglige begreber knytter sig til det faglige indhold, der arbejdes med i forløbet, og hvordan gøres disse begreber tydelige for eleverne?
- Hvordan tydeliggøres det for eleverne, hvad de skal lære?
- Er forløbet en del af elevernes hverdag, og kan de relatere til emnet?

3.1 Valg af indhold

For at tilgodese kompetencemålene for valgfaget almindelige indvandrersprog kan man som lærer overveje, om valget af tema eller problemstilling til diverse undervisningsforløb lever op til nedenstående kriterier:

- Er forløbet en del af elevernes hverdag, og kan de relatere til emnet?
- Er der mulighed for god, visuel støtte, fx billeder, film eller oplevelser, for at støtte indlæringen?
- Giver forløbet eleverne mulighed for at inddrage og italesætte en allerede eksisterende viden?
- Giver forløbet eleverne mulighed for at udtrykke sig både mundtligt og skriftligt om emnet?
- Giver forløbet eleverne mulighed for at udtrykke sig om emnet i både hverdagsprog og fagsprog?
- Giver forløbet eleverne mulighed for at tilegne sig et nyt, hverdagsligt og fagligt ordforråd?

Ud fra sit kendskab til elevernes forudsætninger og behov kan læreren sætte fokus på centrale faglige aspekter i faget og tilrettelægge forskellige undervisningsaktiviteter i tilknytning hertil. Et undervisningsforløb i valgfaget almindelige indvandrersprog kan variere meget, og man kan arbejde med mange varierende tilgange til stoffet for at nå de mål, som er opstillet for den faglige undervisning.

Tematisk arbejde giver mulighed for, at eleverne tilegner sig sproget i en meningsfuld helhed, at de støder på det samme ordforråd flere gange i forskellige sammenhænge, og at de i høj grad kan arbejde selvstændigt ud fra egne interesser. Samtidig giver det læreren mulighed for at tilrettelægge aktiviteter, der giver eleverne forskellige udfordringer med udgangspunkt i deres sproglige og kulturelle forudsætninger.

Man kan arbejde tematisk og sammenlignende med almenmenneskelige begreber såsom frihed eller levevilkår gerne med udgangspunkt i en film, der kunne bringe eleverne ud i aktiviteter som fx undersøgelser, interviews og tekstskrivning inden for relevante genrer for aldersgruppen, og evt. med yderligere støtte vha. forskellige medier både på dansk og på målsproget. Hvis en film er udgangspunktet for et tematisk arbejde, kan der ligeledes arbejdes med meddigtningsopgaver såsom alternative slutninger eller genskabelse af scener eller pointer som et praktisk-musisk produkt.

Der kan arbejdes generelt sammenlignende sprogligt og kulturelt, så der bygges videre på de kundskaber, eleverne allerede har, og så eleverne opnår forståelse af både sproglige og kulturelle forskelle i henholdsvis Danmark og målsprogslandet.

3.2 Metoder og arbejdsformer

Ved tilrettelæggelsen af undervisningen i faget almindelige indvandrersprog kan der med fordel trækkes på forskellige metoder til arbejdet med både den sproglige udvikling og de faglige problemstillinger.

Eleverne opbygger igennem forløbet deres selvtillid som sprogbrugere og deres forståelse af gode arbejds- og samarbejdsformers betydning for sprogtilgængelsen. Der kan således skiftes mellem forskellige organisationsformer: individuelt, par, gruppe eller klasse afhængigt af emnet, indholdet og aktiviteterens art. De sproglige aktiviteter kan tilrettelægges, så eleverne møder en mangfoldighed af stof, udtryksformer og genrer. Praktiske og musiske arbejds- og udtryksformer kan indgå i de sammenhænge, hvor de kan tilføre undervisningen en yderligere dimension.

Undervisningen kan tilrettelægges, så eleverne kommer til at lytte til talt sprog gennem fx lærerens oplæg eller instruktioner, arbejde i grupper og deltagelse i klassesamtaler. Undervisningen kan ligeledes tilrettelægges, så eleverne er sprogligt aktive og får lejlighed til at bruge deres sprog og derved automatiserer deres sproglige kompetencer. Ved at undervisningen struktureres, så målrettet gruppe- og pararbejde bliver hyppigt tilbagevendende arbejdsformer, kan den enkelte elev opnå mere sprogbrugstid. Man kan forestille sig, at eleverne bliver sat sammen i grupper for fx at udveksle erfaringer eller viden i mindre fora, diskutere, vende tilbage til plenum med et eller flere synspunkter eller løse evt. mere eller mindre komplekse opgaver enten faglige eller sproglige.

En måde at arbejde med faget på kan være at tage udgangspunkt i sprog- og genrepædagogikken, hvor der kan findes mange praksis eksempler på, hvordan der i undervisningen kan stilladseres ift. skolens sprog og tekster. For inspiration til en praksis, der medtænker den sproglige dimension i fagene, kan henvises til publikationen *Sproget med i alle fag - andetsprog og didaktik i folkeskolen*, Undervisningsministeriets temahæfteserie nr. 3, 2008.

3.3 Undervisningsdifferentiering og inkluderende læring

Elevernes sproglige forudsætninger og kulturelle forståelse vil være meget forskellige. Nogle elever taler målsproget flydende og har måske haft skolegang på målsproget i hjemlandet og taler, læser og skriver derfor målsproget på et alderssvarende niveau. Andre elever har måske kun basale færdigheder på målsproget. Spredningen i elevernes forudsætninger betyder, at modersmålslæreren må variere og differentiere både indhold og arbejdsformer. Læreren kan derfor overveje, hvilket indhold der egner sig til fælles arbejde på hele holdet, og hvilket indhold og hvilke mål eleverne i stedet kan arbejde med i mindre grupper, i par eller individuelt. Det er vigtigt, at læreren holder fast i at skabe et sprogpædagogisk og kulturelt læringsfællesskab, hvor eleverne har mulighed for at lære af og gennem hinanden og opleve, at de uanset færdigheder kan bidrage positivt til læringsfællesskabet på holdet.

3.4 Læremidler

Læreren kan præsentere eleverne for et bredt udvalg af forskellige tekster på originalsproget, der rummer sproglige kvaliteter og udfordringer. For at kunne udvælge et materiale, der både er aktuelt og rummer sproglig kvalitet, er det vigtigt, at læreren holder sig opdateret gennem fx digitale medier, aviser, tidsskrifter, tv og film fra målsprogslandet. Inddragelse af digitalt indhold gør det muligt at arbejde med aktuelt indhold og aktuelle problemstillinger ved fx at se på, hvad der behandles i aviser og på tv. Ligeledes giver de digitale medier mulighed for at arbejde med mange forskellige genrer og teksttyper i undervisningen såsom reklamer, kortfilm, dokumentarfilm og nyheder. Det er vigtigt, at det udvalgte materiale både rummer sproglige kvaliteter, der giver eleverne relevante og aktuelle sproglige forbilleder, og repræsenterer et aktuelt og nuanceret billede af målsprogslandet.

Ud over at udnytte de digitale muligheder for at inddrage autentisk og aktuelt materiale fra målsprogslandet kan it-ressourcer indgå som hjælpemidler og undervisningsmateriale på andre måder. It rummer mange muligheder for at bruge hjælpemidler til fx oversættelse og oplæsning, og eleverne bør kende til og kunne bruge relevante hjælpemidler på egen hånd. Hvad enten læreren vælger at inddrage oversættelsesprogrammer, oplæsningsprogrammer eller materialer til fx undervisning i grammatik, er det vigtigt, at læreren på forhånd har sikret sig, at disse ressourcer lever op til både de indholdsmæssige og de pædagogiske krav til undervisningen i modersmål.

3.5 Evaluering af undervisningen

Evalueringen kan foregå løbende fx med udgangspunkt i fagets to kompetenceområder, både de selvstændige kompetenceområder hver for sig, men også kompetenceområderne i samspil. Dette kan knyttes til det faglige indhold, der arbejdes med i fagene. Evalueringen kan fx foregå i form af lærerfeedback og afprøvning eller ved brug af logbog og portfolio. Her er det vigtigt, at der er formuleret klare vurderingskriterier. Der kan arbejdes frem mod, at eleverne udvikler et medansvar for deres egen sprogtilegnelse. Det er vigtigt, at eleverne gradvist får bevidsthed om forskellige arbejdsmetoder og tilegnelsesstrategier, og at de i videst muligt omfang inddrages i tilrettelæggelsen og er med til at fastsætte egne mål.

4 Forholdet mellem kompetencer og indhold

I dette kapitel uddybes kompetenceområderne, og der gives eksempler på, hvordan der kan arbejdes med kompetenceområderne i undervisningen.

Valgfaget almindelige indvandrersprog skal udvikle elevernes kommunikative kompetence på målsproget og elevernes forståelse af sprog, kultur og samfundsmæssige forhold. For at opbygge elevernes kommunikative kompetence på modersmålet, så de kan opnå et nuanceret og varieret hverdags- og skolesprog, må undervisningen bygge på udvikling af både elevernes mundtlige og skriftlige sprog, dvs. de fire kommunikative kompetencer: læsning, skrivning, lytning og tale.

Figur 1: Overblik over de fire kommunikative kompetencer

	Receptivt	Produktivt
Mundtligt	Lytte	Tale
Skriftligt	Læse	Skrive

Den receptive side af sproget drejer sig om, at eleverne bliver gode til at lytte og læse sig til forståelse af verden og det faglige indhold i faget. Den produktive side af sproget handler om, at eleverne lærer at tale og skrive, så de kan blive aktive sprogbrugere. Selv om man ofte for overskuelighedens skyld opdeler sprogfærdigheden i hhv. receptive færdigheder som at lytte og læse og produktive færdigheder som at tale og skrive, så optræder disse færdigheder sjældent isoleret i hverken almindelig sproglig praksis eller undervisning. De delfærdigheder, der indgår i kompetencerne, er således heller ikke afgrænsede færdigheder, der kun kan anvendes i én kontekst. Ordforråd, morfologisk viden og viden om lydforhold i målsproget er færdigheder, der indgår i både elevernes receptive og produktive færdigheder. Undervisningen kan tilrettelægges således, at eleverne får mulighed for at lytte til, tale, læse og skrive målsproget i mange forskellige kommunikative kontekster, og at eleverne udvikler alle fire færdigheder i en sammenhæng. Fx lytter eleverne til lærerens gennemgang, samtaler med andre elever om emnet, skriver noter, læser mere om emnet, skriver en længere tekst med respons fra læreren, fremlægger for holdet osv.

Undervisningen i almindelige indvandrersprog som valgfag rummer også kreative, reflektive og kritiske dimensioner, og gennem de to kompetenceområder og det faglige indhold kan dannelsesdimensionen integreres, så eleverne bliver i stand til at deltage ansvarligt og ligeværdigt i demokratiske fællesskaber i skolen og i samfundet. Gennem arbejdet med fagets kompetenceområder og indhold kan der arbejdes på at styrke den enkelte elevs alsidige udvikling samt udvikling af sproglig selvtilid og tryghed.

I arbejdet med kultur- og samfundsforhold kan undervisningen både inddrage indholdsmæssige og sproglige aspekter af kompetenceområdet. Når eleverne skal tilegne sig viden om og færdigheder i samfundsmæssige eller kulturelle forhold, kan de samtidig også læse og forstå de tekster, der kan belyse emnerne, og lære de ord og vendinger, der hører med til en forståelse af indholdet.

4.1 Kommunikation

Arbejdet med kommunikation tager sit udgangspunkt i et meningsfyldt og interessevækkende indhold.

Kommunikativ kompetence rummer både konkrete kommunikative færdigheder som at kunne læse, skrive, tale og forstå indvandrersproget, men også mere pragmatiske færdigheder som at kunne vælge den rette kommunikationsstrategi i en given situation. Viden om ords betydning, regler for orddannelse, bøjninger, syntaks og udtale er også dele af den kommunikative kompetence, men altså kun delfærdigheder, som skal understøtte det endelige formål med undervisningen: kommunikationen.

Ved at se, lytte, læse og skrive om det, som vedkommer og interesserer, og ved at anvende sproget for at udtrykke egne tanker i tale og i skrift kan eleverne udvikle deres kommunikative færdigheder og kompetencer.

Lytning

I forhold til lytning kan der lægges vægt på at indarbejde aktive og gode lyttevaner, så eleverne oplever at få udbytte af lytningen. Det betyder, at undervisningen både i indhold, form og grad af tilgængelighed skal opleves som meningsfuld og kommunikerende. Der kan skabes mulighed for, at eleverne lytter til sprog i mange forskellige sammenhænge, hvor det anvendes på forskellige måder og med forskellig hensigt. Det kan bl.a. foregå gennem udflugter og gennem brug af lyd- og billedmedier. Arbejdet med lytteforståelse kan omfatte forarbejde, lytning og efterbearbejdning. Forberedelse til lytning kan bruges til at få aktiveret elevernes forforståelse. Førlytteaktiviteter kan fx være samtale om emnet, præsentation af materiale eller brainstorm. Bliver eleverne orienteret om formålet med lytningen, bliver de opmærksomme på, hvad de skal lytte efter. Der findes forskellige lyttemåder. Global lytning handler om at danne sig et overblik over hovedindholdet af det, man lytter til. Intensiv lytning handler om, at så mange detaljer som muligt søges opfanget. Fokuseret lytning sætter et bestemt aspekt i fokus. Fx kan eleverne blive bedt om at være særlig opmærksomme på tidspunkter i et handlingsforløb eller på beskrivende ord i en fortælling.

At læse for at lære – den fortsatte læseundervisning

Eleverne kan arbejde med at uddrage hovedindholdet af det læste fx med udgangspunkt i forskellige genrer og med forståelse af genrens betydning for tekstens budskab. Eleverne vil her have erfaring med læseprocesser fra andre fag, og disse kan inddrages i undervisningen. Her vil det især være den fortsatte læseundervisning, der er i fokus. Eleverne kan arbejde med mange forskellige tekstgenrer. Tekstgenrerne rummer forskellige sproglige udtryksformer, det sproglige register, som kan gøres til genstand for iagttagelse, fx bydemåde i brugsanvisninger og opskrifter, forkortelser i annoncer eller et særligt ordforråd/en karakteristisk opbygning af teksten i fx jobannoncer. Der kan arbejdes kontinuerligt med elevernes læseforståelse, læsemåder, læseteknikker og læseforståelsesstrategier, som de kender det fra såvel danskfaget som faglig læsning i de øvrige fag. Inden for kompetenceområdet læsning kan det være hensigtsmæssigt at tænke den fortsatte læseundervisning i tre faser:

Før læsning:

For at gøre eleverne klar til at læse en ny tekst er det afgørende at arbejde med elevernes baggrundsviden og forforståelse. Det kan gøres ved at lade eleverne gætte på indholdet med udgangspunkt i forsidebilledet, omtalen på bagsiden af bogen, overskrifter eller illustrationer. Herved trænes brugen af hensigtsmæssige gættestrategier. Og det kan gøres ved sammen med eleverne at fastsætte et læseformål til at styre læsningen med. Især ved læsning af fagtekster er dette en stor hjælp for eleverne. Også overvejelser over tekstens opbygning og afklaring af nye ord er med til at forberede en aktiv læserindstilling.

Under læsning:

Førlæsningsfasen tager udgangspunkt i helheden. Det kan lette læsningen i under læsnings-fasen, hvis teksten inddeles i forholdsvis små afsnit, der gennemarbejdes et ad gangen. Gennem fokuseret læsning, hvor eleverne skal koncentrere sig om ét aspekt ad gangen, fx tema, personer, tidsramme eller sted, kan læseopgaven gøres mere overskuelig. Eleverne kan undervejs i læsningen støttes i at være opmærksomme på deres egen forståelse, så de selv kan lære at styre og regulere deres læsning. Det kan de gøre ved at stille spørgsmål til teksten, som de selv skal besvare. De kan benytte notater eller understregninger til at fastholde vigtige informationer. Men først og fremmest kan de gøre det ved at være opmærksomme på, hvor deres forståelse bryder sammen, og hvilke strategier de så kan anvende, fx læse ud fra konteksten, genlæse dele af teksten, spørge læreren eller forældrene eller bruge ordbog.

Efter læsning:

For at elevernes læsning skal føre til, at de tilegner sig ny viden, må arbejdet med tekstens indhold i en efterlæsningsfase ikke springes over. Her kan eleverne udforme en grafisk figur af teksten, en berettermodel, en tidslinje, et to-kolonnenotat, en årsagsvirkningskæde osv. for at bearbejde og fastholde tekstens indhold. Samtale med eleverne om, hvilken grafisk model der er passende ift. teksten, støtter eleverne i at udvikle læseforståelsesstrategier. Læreren kan også lade elevernes notater indgå i en genskrivning af tekstens indhold med elevernes egne ord. Derved bliver der sammenhæng mellem faserne, men også mellem elevernes læse- og skriveudvikling.

Præsentation

I arbejdet med præsentation skal eleverne kunne udtrykke sig tydeligt og forståeligt tilpasset den enkelte situation, og de skal have viden om sproglig præcision i målsproget. For at eleverne kan opnå en bred sproglig kompetence, må de have rig mulighed for at anvende sproget aktivt i varierede kommunikative situationer. Eleverne kan fx fremlægge fagligt stof for hinanden i klassen eller i grupper, og de kan sættes i situationer, hvor de skal drøfte og diskutere relevante problemstillinger. Der kan fx tages udgangspunkt i cooperative learning, hvor eleverne i teams og på baggrund af forskellige strukturer arbejder sammen om at læse opgaver i klasseværelset.

Skrivning

Skrivning er en vigtig kommunikationsstrategi både ift. til egen personlige udvikling og som en vej til læring. Eleverne skal kunne udtrykke sig på skrift i et forståeligt og varieret sprog, og undervisningen kan understøtte, at de har viden om genretræk og sproglig præcision. Eleverne kan ligeledes arbejde med at være opmærksomme på teksters kommunikationsforhold og skrive med bevidsthed om afsender og modtager samt teksters formål. Eleverne kan skrive til forskellige modtagere fx inden for erhvervslivet, så de lærer de sproglige og kulturelle konventioner, der er knyttet til skriftsproget, at kende. Det drejer sig fx om høflighedsfraser, alt efter om modtageren er en arbejdsrelation eller et familiemedlem. I den forbindelse kan det give god mening at undersøge, afprøve og drøfte forskelle og ligheder mellem forskellige kulturers skriftsprogsgenrer og konventioner.

Skrivning kan ligesom læsning inddeles i flere faser. At arbejde eksplicit med hensigtsmæssige skrivestrategier i forskellige faser kan være et vigtigt greb ift. at udvikle elevernes fortsatte skrivekompetence, og eleverne kan også her trække på de kompetencer, som de har tilegnet sig i dansk og i skolens andre fag.

Før skrivning:

Når der arbejdes med skriveprocessen, kan et grundigt forarbejde med fx dialog, brainstorm og udarbejdelse af tankekort hjælpe til at få samlet elevernes tanker om emnet. Det medvirker også til, at eleverne får indsamlet ord og vendinger på målsproget, ligesom det kan synliggøre deres forkundskaber både indholdsmæssigt og sprogligt. For at støtte elevernes skriftsprogskompetence i faget kan der arbejdes med elevernes faglige tekstskrivning i form af modeller, de kan benytte, eller eksempeltekster, hvor de tydeligt kan se, hvordan de skal skrive. Modelteksterne må ikke opleves som faste mønstre, der skal følges slavisk. Men samtalen med eleverne om teksterne skal være til støtte for skriveprocessen. I samtalen kan læreren pege på det, som er typisk for fagets tekster, fx genre, tekststruktur, pakket sprog i form af nominalgrupper og nominaliseringer, tekstbindinger og typiske fagbegreber.

Under skrivning:

Efter forarbejdet skal eleverne i gang med at skrive. Hvis det er vanskeligt for den enkelte elev selv at komme i gang med skriveprocessen, kan samskrivning mellem 2-3 elever eller mellem elev og lærer være en god strategi ift. at skabe motivation, give fælles støtte og øge bevidstheden om, hvad man gør, når man skriver. Når eleverne arbejder sammen, kan læreren også lettere få øje på, hvori elevernes hypoteser om sproget og elevernes styrker og vanskeligheder er, og træde til med støtte. Ordbøger fra målsprog til dansk og fra dansk til målsprog, forskellige danske ordbøger og billedordbøger bør være til rådighed for eleverne under hele skriveprocessen.

Efter skrivning:

Det er vigtigt, at skriveopgaverne bliver fulgt til ende. Hvis eleverne ikke fuldfører deres tekstskrivning, lærer de heller ikke de strategier at kende, som de kan benytte i slutfasen. Her handler det om strategier, hvor eleverne gennemlæser deres tekst med fokus rettet mod retskrivning, tegnsætning og layout og ved brug af tekstbehandlingsprogrammer.

Genrepædagogik

Genrepædagogikken er en metode, der giver retningslinjer for arbejdet med tekstproduktion, og som stimulerer både elevernes skriftsprogstilegnelse og deres generelle sprogtilegnelse. Inden for denne metode er der tale om tre arbejdsmåder, som ikke nødvendigvis kommer i samme rækkefølge som nedenfor.

Oversigt over tre arbejdsmåder i genrepædagogik

Dekonstruktion	Her undersøges sproget og de aftryk, som genren sætter i sproget, gennem et teksteksempel på den pågældende genre. Alle niveauer er interessante: • Hvordan bygges teksten op? • Hvor lange er sætningerne? • Hvilken slags verber finder vi, fx handleverber? • Hvilken type ord finder vi, er de konkrete eller abstrakte? • Hvorfor ser sproget sådan ud? Dette arbejde kan bedst udføres som en kombination af pararbejde og fælles arbejde og giver eleverne en ramme at arbejde inden for under deres egen produktion. Dekonstruktionen kan også udføres som en respons til en modeltekst, hvor eleverne skal finde overensstemmelser og brud med genren og begrunde deres iagttagelser.
Fælles konstruktion	Her produceres en tekst af hele klassen i fællesskab. Målet med denne aktivitet er i højere grad processen end selve produktet, altså samtalen om teksten. Efterfølgende kan samme tekst få respons fra andre grupper på baggrund af den ramme, som er opstillet for genren.
Individuel konstruktion	Eleverne skal hver især selv producere en tekst inden for genren på baggrund af den forudgående undersøgelse af genren og de krav, som klassen i fællesskab har opstillet. Eleverne kan med fordel aftale nogle få relevante krav, som de skal forsøge at overholde i deres tekst. For en instruerende tekst kan kravene fx være følgende: • Verberne skal være i bydeform. • Sætningerne skal være korte og præcise. • Instruktionens forløb skal markeres med tal. Samme krav danner udgangspunkt for den efterfølgende respons både eleverne imellem og fra læreren. Her kan der arbejdes kontrastivt med sammenligninger mellem elevernes sprog, så der tages afsæt i elevernes skriftsprogs erfaringer fra modersmålet, dansk og andre sprog.

Strategier

Inden for både de receptive og de produktive færdigheder spiller strategier en vigtig rolle. Her skal eleverne kunne udnytte flersprogethedens muligheder og have viden om kommunikationsstrategier. Det er en vigtig og central færdighed for elever, der er ved at lære et sprog, at de kan overveje egne kommunikations- og forståelsesstrategier, og derfor indeholder den kommunikative kompetence også et væsentligt indslag af sproglig bevidsthed.

Undervejs i en sprogtilegnelsesproces vil eleverne ofte komme ud for at mangle et ord, en vending eller et udtryk for en sproghandling. For at komme videre og blive i stand til at eksperimentere med sproget kan eleverne prøve at formulere sig på en anden måde, dvs. anvende en kommunikationsstrategi. Det drejer sig fx om, at eleverne lærer at anvende forskellige risikostrategier i stedet for reduktionsstrategier. Risikostrategier er strategier, hvor eleverne udnytter deres allerede eksisterende ressourcer kreativt til at nå deres mål og få deres budskab igennem, fx brug af kropssprog eller ved en omskrivning af ordet eller vendingen, hvorimod reduktionsstrategier er strategier, hvor eleverne opgiver at få deres budskab igennem.

Elevernes anvendelse og udvikling af kommunikationsstrategier kan opmuntres og støttes, idet kommunikationsstrategier samtidig fungerer som indlæringsstrategier, fx når en eventuel samtalepartner giver eleverne det manglende ord eller udtryk.

4.2 Kultur og samfund

Sprog udvikles i et menneskeligt fællesskab og er således udtryk for et lands eller en samfundsgruppes kultur. Undervisningen i indvandrersprog skal give eleverne mulighed for at opleve den tætte forbindelse mellem sprog og kultur, idet kultur bl.a. handler om, hvordan man lever, tænker og omgås hinanden. Det er vigtigt, at eleverne oplever og erfarer, at de samme ting i Danmark og i målsprogenes lande kan have forskelligt indhold på grund af menneskers forskellige livshistorier og erfaringer. Derfor kan også ord, som betegner ting eller begreber, betyde noget forskelligt, fx flag, skole, rig og fattig. På samme måde forholder det sig med omgangsformer i den daglige kommunikation, måder at indrette boligen på, måder at klæde sig, feste, spise på osv. Opgaver, hvor eleverne undersøger, hvordan deres danske venner dækker spisebord, fejrer fødselsdag eller bruger flag, og hvordan udvalgte familier gør det i de lande, man har valgt at arbejde med, kan bidrage til en forståelse af forbindelsen mellem sprog og kultur. Eleverne kan finde billeder og tekster til hverdagssituationer og gennem sammenligning mellem landene udbygge deres viden om sprog, kultur- og samfundsforhold.

For at fremme kultur- og samfundsforståelsen kan undervisningen gøre det muligt for eleverne at opleve mangfoldigheden i kulturstoffet og arbejde med emner og temaer, som giver anledning til sammenligninger. Herigennem kan der åbnes for iagttagelser, samtaler og diskussioner vedr. holdninger til og vurderinger af såvel egen som andres kulturelle og samfundsmæssige baggrunde. Eleverne kan arbejde med de respektive sprog og kulturer og drage sammenligninger mellem sprog, som de kender, fx modersmål, andetsprog, dansk og fremmedsprog. De kan også arbejde med, hvordan sprog afspejles i kultur og samfund. I samtalen om sprog kan indgå spørgsmål som fx:

Hvad vil det sige at være flersproget?

- Hvordan kan man synliggøre, at sprog er beslægtede?
- Hvad betyder det for sprogene, at folk flytter fra et oprindeligt hjemland til nye lande?
- Hvad sker der med ord, når de lånes fra sprog til sprog?
- Hvordan hænger sprog og kultur sammen?

5 Almene temaer

5.1 Åben skole

Den åbne skole er en god mulighed for at give eleverne en idé om, hvad de kan bruge sproget til. Elevernes egen verden kan i endnu højere grad integreres i undervisningen, og man kan som lærer fremme elevernes læring ved, at der hægtes flere sanser og flere oplevelser på fagligheden. Eleverne møder variation og præsenteres for mange forskellige måder at lære på, så de får mulighed for at arbejde med et bredere udsnit af deres evner og interesser. Aktiviteter i regi af den åbne skole kan tage mange former:

- I lokalområdet: Man kan planlægge udflugter til byen, hvis der er en film på målsproget, eller andre aktiviteter, der giver indblik i sproget og kulturen.
- Gennem it og de sociale medier: Man kan formidle lokale forhold i en film til jævnaldrende i andre lande eller udarbejde en turistbrochure til det lokale turistbureau. Man kan lave et samarbejde via eTwinning-portalen.
- Med gæster i klassen: Man kan fx invitere en forælder, der taler sproget, som kan fortælle om sit hjemlands kultur og samfundsforhold, eller en kok, der sammen med eleverne laver mad, der knytter sig til indvandrersproget.

Når man inddrager eksterne samarbejdspartnere i undervisningen, er det vigtigt at overveje, hvordan man sikrer et læringsudbytte. Man skal reflektere over, hvilke mål der tilgodeses gennem det tværfaglige arbejde, og hvilke færdigheds- og vidensområder det vil være velbegrundet og oplagt at bruge.

6 Tværgående emner og problemstillinger

Emner og indhold af kulturel, samfundsmæssig og international art kan ofte danne grundlag for et samarbejde med andre fag som fx historie og geografi, billedkunst og musik, engelsk og dansk, men faget vil kunne indgå i et samarbejde med hele folkeskolens fagrække. Dette samarbejde vil fx kunne organiseres i form af projekt- eller emneuger, der griber ind over mange fagområder, eller i form af temadage, hvor forskellige fag arbejder sammen om et tema, der bearbejdes ud fra forskellige perspektiver.

Derudover vil sproglig tværfaglighed være en mulighed, hvor sprog fx sammenlignes og betragtes med metasproglige briller for fx at udlede ligheder og forskelle, der munder ud i en større sproglig forståelse. Det kan ofte give god mening fx i et samarbejde mellem sprogfagene at inddrage alle klassens sprog og undersøge fx ordstilling og bøjningsformer i de forskellige sprog, eleverne kan. Et andet oplagt område vil være at sammenligne ord og ordforråd generelt på dansk og på indvandrersproget.

7 Tværgående temaer

Alle fag skal have fokus på de tre tværgående temaer: sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab. Sproglig udvikling indgår som en integreret del af sprogundervisningen og er derfor ikke beskrevet særskilt.

7.1 It og medier

It er et vigtigt arbejdsredskab ifm. tilegnelsen af sprog, og det spiller en større og mere afgørende rolle, efterhånden som den enkelte elev videreudvikler sproget og bliver i stand til at søge informationer på egen hånd. Læringen bliver uafhængig af tid og sted. Eleverne kan bruge it i arbejdet med både fagets indhold, begreber og metoder. Derved øges elevernes motivation og muligheder for at samarbejde såvel som lærernes muligheder for at differentiere undervisningen. De fire elevpositioner, der kan indgå i arbejdet med it og medier i valgfaget er:

- Eleven som kritisk undersøger
- Eleven som analyserende modtager
- Eleven som ansvarlig deltager
- Eleven som målrettet og kreativ producent.

Disse fire positioner overlapper oftest hinanden i undervisningen.

Tekstbehandling og procesorienteret skrivning

Med computeren som skriveredskab er det muligt at rådgive og vejlede eleverne i løbet af skriveprocessen. To elever kan lave en fælles tekst. De kan diskutere tekstens indhold og form og på den måde udnytte hinandens stærke sider. Læreren og andre elever kan give respons på både tekstens indhold og form. Responsopgaven kan være at sætte fokus på fx substantivers endelser, sætningsopbygning eller ordvalg. Eleverne kan efter eget valg bruge de gode råd og rette, tilføje, slette eller flytte afsnit i tekstbehandlingen. Læreren kan støtte og udfordre eleverne og opfordre dem til at sætte ord på deres strategier. Gennem spørgsmål og kommentarer bliver eleverne efterhånden bedre til selvstændigt at finde frem til løsninger. I processen kan eleverne også inddrage tekstbehandlingens muligheder for anvendelse af stavekontrol, grammatisk vejledning og synonymordbog. Når teksten er færdigbehandlet, har eleverne fx mulighed for at indtale og indsætte lyd i dokumentet. Ved indtaling af lyd træner eleverne bl.a. intonation og prosodi. Ved hjælp af hypertext kan der fx laves en ordbog med ordforklaringer på dansk-dansk og dansk-modersmål eller med henvisninger til webadresser. Mange elever har brug for hjælp til struktur, når de skal løse opgaver. Her kan skriveskabeloner i et tekstbehandlingsprogram være en god hjælp, fx skabeloner til projektarbejde, billedanalyser, artikler, boganmeldelser, genreforståelse osv.

Træningsprogrammer

Den pædagogiske praksis kan indeholde en række forskellige øvelser, der skal automatisere de enkelte elevers andetsprogsfærdigheder i lytning, læsning og skrivning. Disse programmer er struktureret sådan, at eleverne skal følge instruktionen og løse de opgaver, som programpakken indeholder. For mange elever kan det være en fordel at arbejde med programmet i deres eget tempo. Fordelen ligger bl.a. i, at de løbende bliver hjulpet og korrigeret af computeren. Med it er det endvidere muligt at finde programmer, der niveaumæssigt passer til de enkelte elever.

Multimedier

Eleverne kan fremlægge og præsentere et arbejde med billeder, tekst og lyd. Videoklip, digitale billeder, tegninger og andre former for medier kan indsættes i produktet, så det støtter den mundtlige fremlæggelse. På denne måde får eleverne mulighed for at udtrykke sig mere nuanceret, klart og præcist. Billed-, video- og lyd materialet kan være selvproduceret eller hentet via internettet. Den tosprogede elev har således mulighed for at bruge sit modersmål og derved udnytte sin samlede sproglige kompetence og viden. It giver også mulighed for at arbejde med lytning og lyttestrategier ifm. autentisk lyd. Flere og flere steder på internettet tilbydes downloads af radio, tv og musik via podcasting, hvilket giver endnu bedre mulighed for at arbejde med lytning og lyttestrategier ifm. autentisk lyd. Mobiltelefoner kan på mange måder med fordel inddrages i undervisningen ved brug af billeder, video og lyd. Eleverne kan fx optage en kompliceret forklaring og høre den igen og igen. Via mobiltelefonen kan eleverne træne oplæsning og udtale og via bluetooth sende det færdige resultat til læreren. Derved kan alle komme til orde og blive hørt. Man kan vælge at gemme udvalgte filer i den elektroniske portfolio. It er et redskab, der giver bedre muligheder for at tilgodese elevernes forskellige måder at lære på. Fx kan eleverne optage digitale billeder af konstruerede konfliktsituationer og i fællesskab digte en dilemmahistorie. Kropssprog, replikker og ordvalg diskuteres. Lyden indtales. Historierne samles i en multimediepræsentation, der er tænkt som en historie med forskellige løsningsmuligheder.

Internettet

Internettet giver gode muligheder for sproglig udvikling på nye måder. Foruden at anvende forskellige sociale netværk med mulighed for hjælp, fx bibliotekernes online lektiehjælp kan eleverne hente informationer og materialer fra databaser og nyhedsmedier. Eleverne kan se billeder og videoklip og lytte til autentisk dansk sprogbrug i fx radioavisen, ungdomsudsendelser og interviews. På internettet går informationerne ikke kun én vej. Der er mulighed for kommunikation i form af e-mails, konferencer, blogs og chats. I skolen kan eleverne lære at udnytte mulighederne og ikke mindst udvikle hensigtsmæssig adfærd, når de skriver på internettet. Eleverne kan lave websider og få bedre kendskab til genren. Websiderne kan også indgå i faglige forløb både i form af fiktive forløb og som dele af et emne- eller projektarbejde. Samarbejdsprojekter med andre klasser kan fx være om udarbejdelse af hypertextfortællinger og vandrehistorier.

7.2 Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab indeholder fire dimensioner:

- Handlingsdimensionen
- Kreativitetsdimensionen
- Omverdensforståelsesdimensionen
- Personlig indstilling.

Disse fire dimensioner kan alle indgå undervisningen.

Dannelsesidealet i entreprenørskab sigter mod at gøre eleverne til aktive medskabere af deres liv i en foranderlig verden. Undervisningen skal derfor målrettet styrke elevernes selvværd, så de får mulighed for at være kreative og skabe værdi for sig selv og andre. Det gøres bl.a. ved at støtte og fremme, at eleverne tør anvende risikostrategier frem for reduktionsstrategier i deres læring. I sprogundervisningen betyder det, at eleverne skal forstå, at de lærer ved at kaste sig ud i at gøre forsøg, også selv om de begår fejl. At forsøge indebærer en risiko, men risikovillighed er en vigtig kompetence, og det blandt er gennem fejl og risikotagning, at udvikling kan finde sted.

Elevernes kommunikative kompetence kan støttes og udvikles gennem deres mulighed for at bruge målsproget i mange forskellige sprogbrugssituationer, og gennem fagets indhold og arbejdsformer, der fordrer elevernes aktive involvering og handling, øges elevernes omverdensforståelse og handlekompetence.

Det er i sig selv en meget kreativ og innovativ proces at lære et nyt sprog. At danne hypoteser om og turde afprøve det nye sprog i kommunikation er en forudsætning for at udvikle sproget. Men da der netop er tale om et sprog, man er i gang med at lære og dermed ikke behersker, er det forbundet med usikkerhed at turde kaste sig ud i at anvende sproget i forskellige kommunikationssituationer. Intersproget, dvs. et mellemsprog mellem elevernes eksisterende sproglige ressourcer og målsproget, er et sprog på vej, et sprog, der er under konstant udvikling, et sprog, der af naturlige årsager netop ikke kan være korrekt. Det kræver mod at anvende et sprog, man ikke har "styr på", og derfor er det vigtigt at skabe en klasserumskultur ud fra devisen om, at afvigelser er ganske naturlige. Det kan ikke være anderledes, da man netop er i gang med at lære et nyt sprog.

Det vigtigste i en kommunikativ sprogundervisning er at være en aktiv sprogbruger, som indgår i et samarbejde med andre mennesker. Om noget er det innovativt at eksperimentere og lege med nye sproglige udtryk, at tænke i nye baner og andre kulturelle kontekster, at teste og afprøve og at revidere sit sprog på baggrund af en given feedback. At være en aktiv del af en sådan innovativ proces udvikler og danner eleverne.

8 Tilpasning af undervisningen til elevernes forudsætninger

8.1 Elevforudsætninger

I tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af ethvert undervisningsforløb er det en klar forudsætning, at faglæreren tilpasser sin undervisning til elevernes forskelligheder. Man kan indtænke variabler som temaets indhold, metoder, materialer og organisering sammen med elevernes forudsætninger, deres potentialer, behov og interesser. Der er altid tale om fælles mål for *alle* elever uanset etnicitet, social baggrund, køn osv. Disse mål søger læreren at opfylde ved netop at anvende forskellige undervisnings- og arbejdsformer, der passer til klassens forskellighed. Klasseledelse i faget kan indtænke elevernes sproglige og kulturelle forudsætninger i tilrettelæggelsen af emner, der inddrager elevernes interesser, viden, nysgerrighed og holdninger. Emnerne bør naturligvis også tage hensyn til elevernes alder, elevgruppens størrelse samt de givne rammer så som lokale, materiale, teknologisk udstyr, fx interaktive tavler, tablets, computere osv.

8.2 Undervisningsdifferentiering og inkluderende læringsmiljøer

Undervisningsdifferentiering er et princip for tilrettelæggelsen og gennemførelsen af undervisningen i en klasse eller en gruppe, hvor den enkelte elev tilgodeses, samtidig med at fællesskabets muligheder bevares. Differentiering handler om at have passende forventninger til alle elever og få differentieringen til at fungere, så alle elever føler, at de er en del af det faglige fællesskab i relation til de emner og temaer, som alle elever arbejder med. Det er fra begyndelsen afgørende, at undervisningsmiljøet i faget er præget af tryk og indbyrdes accept af hinandens forskellige forudsætninger, herunder sociale, kulturelle og etniske baggrunde. Den faglige og sociale inklusion kan først lykkes, når der i undervisningen bliver skabt en naturlig respekt for individuelle både faglige og sociale forskelle, så eleverne oplever sig som værdifulde bidragydere til de opgaver, der stilles i undervisningen, og til fællesskabet i klassen.

For elever med dysleksi/ordblindhed er det bl.a. vigtigt at anvende undervisningsmaterialer, der altid understøttes af lyd samt it-hjælpemidler til oplæsning, stavekontrol og talegenkendelse. Det er også vigtigt, nok for alle elever, at eleverne skriver med blyant, tegner og udfører masser af bevægelse til at supplere læringen. Læreren kan med tiden differentiere bl.a. i kravene til udtale, længden af dialoger, en stadig mere sikker forståelse af tekster samt elevernes viden om kultur- og samfundsforhold. Derudover kan der differentieres ift. kravene til en større helhedsforståelse af indvandrersprogets betydning i verden. Det forventes ikke, at man underviser er specialist i specialundervisning, men det er vigtigt at kende til de redskaber, som eleverne har til rådighed og skal lære at bruge. Teamsamarbejde mellem lærere vedr. klasser og elever med særlige behov i undervisningen er af stor betydning i relation til at videregive vigtige informationer til sproglæreren om fx en elev med dysleksi.

Vellykket differentiering og inklusion er afhængigt af et godt læringsmiljø, hvor eleverne kan beskæftige sig med ting, de efterhånden lærer at mestre, og kan samarbejde med både kammerater og lærer. Læringsmiljøet skal være godt både psykisk og fysisk. Psykisk skal det være et trygt sted for eleverne, hvor man tør vise, hvad man ikke kan, tør begå fejl og øve sig, og hvor alle hjælper alle. Læreren er coach, procesleder og sparringspartner, som giver eleverne tro på egen formåen gennem mange succesoplevelser for alle elever.

9 Referencer

Undervisningsministeriet. 2008. *Sproget med i alle fag – andetsprog og didaktik i folkeskolen*.
Undervisningsministeriets temahæfteserie nr. 3.

**Almindelige indvandrersprog (valgfag)
- Undervisningsvejledning**

2019

Design: BGRAPHIC

Denne publikation kan ikke bestilles.
Der henvises til webudgaven.

Publikationen kan hentes på:

www.emu.dk

Børne- og Undervisningsministeriet
Styrelsen for Undervisning og Kvalitet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

